

ابعاد تربیتی اندیشه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در ساخت سرمایه اجتماعی^۱ حسن عبداله‌زاده^۲، محمدرضا قانّدی^۳ و حمیدرضا حقیقت^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۲۵

چکیده

امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در نیل به اهداف انقلاب اسلامی، توجّه ویژه‌ای به مردم و بسیج عمومی مبتنی بر تربیت اسلامی داشته است. از همین رو کنکاش و پژوهش پیرامون سرمایه اجتماعی از منظر اندیشه تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه حائز نکات ارزشمندی است که بر اساس آن می‌توان به ویژگی‌های اختصاصی اندیشه تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در این زمینه پی برد. نیاز است علل و ریشه‌ها، بسترها، مؤلفه‌ها، پیامدها و نتایج این موضوع به صورت یکپارچه بررسی شود. بنابراین مقاله حاضر با هدف توصیف و تحلیل ابعاد تربیتی اندیشه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در ساخت سرمایه‌ی اجتماعی در قول، فعل و آثار مکتوب ایشان پرداخته است و با استفاده از الگوی نظریه داده بنیاد، ابعاد مذکور به روش تحلیلی - توصیفی استخراج شده است. نتایج نشان داد که ابعاد تربیتی سرمایه اجتماعی در دیدگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه گونه منحصر به فردی از سرمایه اجتماعی را در خدمت اعتلای اجتماعی قرار می‌دهد که وجوه برجسته تربیتی زیربنای ساخت آن است.

کلید واژه‌ها: تربیت اسلامی، سرمایه اجتماعی، امام خمینی رحمت‌الله‌علیه، نظریه داده بنیاد.

استناد فارسی (شیوه‌ی APA، ویرایش ششم، ۲۰۱۰؛ شیوه‌ی APSA)

عبداله‌زاده، حسن؛ قانّدی، محمدرضا؛ حقیقت، حمیدرضا (۱۴۰۰). «ابعاد تربیتی اندیشه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در ساخت سرمایه اجتماعی». پژوهشنامه تاریخ، سیاست و رسانه، سال چهارم، شماره سوم، پیاپی ۱۵، صص ۶۹-۹۸.

^۱ این مقاله مستخرج از رساله‌ی دکتری می‌باشد.

^۲ دانش‌آموخته دکتری علوم سیاسی، گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز، شیراز، ایران.

ایمیل: ffatehi@chmail.ir

^۳ نویسنده مسئول؛ استادیار گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز، شیراز، ایران.

ایمیل: Ghaedi1352@gmail.com

^۴ استادیار گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز، شیراز، ایران.

ایمیل: Hamidrezahaghighat@yahoo.com

کپی‌رایت © ۲۰۱۰، ایسک (اندیشکده مطالعات راهبردی کریمه شیراز). این متن، مقاله‌ای برای دسترسی آزاد است که با توجّه به استاندارد بین‌المللی CCA (Creative Commons Attribution) نسخه 4.0 توزیع شده است و به دیگران اجازه می‌دهد این اثر را با باریگری کنند، آن را با دیگران به اشتراک بگذارند و مطالب را اقتباس کنند.

۱. مقدمه

امروز اهمیت سرمایه اجتماعی برای نظام‌های حاکمیتی و بنگاه‌های مختلف بازار بر کسی پوشیده نیست. برای حکمرانی در سطوح مختلف ملی و محلی بایستی برای ایجاد سرمایه اجتماعی تلاش کرد. هم‌زمان با تحولات بین‌المللی قرن بیستم و افت و خیزهای سرمایه اجتماعی دولت‌ها و حکومت‌ها در دنیا، امام خمینی رحمت‌الله‌علیه به پشتوانه اندیشه خود که منبعث و برگرفته از معارف اسلامی و میراث فقهای پیشین بود، بنای مردم سالاری دینی را با محوریت ولایت فقیه برافراشت. به عبارتی با توجه به این که جوهره مردم سالاری توجه به دو عنصر مردم (امت) و خدا است به همراه ولایت فقیه تشکیل سه ضلع از حاکمیت را می‌دهند که گونه‌ی جدیدی از حکمرانی را چه در سطح ملت‌های مسلمان و چه در سطح سایر ملت‌ها ارائه می‌کند. وقوع انقلاب اسلامی و ظهور عملی اندیشه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در قالب جمهوری اسلامی و شکل‌گیری هسته‌های مقاومت اسلامی در دنیا و بیداری اسلامی نشان دهنده‌ی اشاعه الگوی مردمی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در دنیا است.

در ادبیات علمی سرمایه اجتماعی موضوعی بین رشته‌ای است و افرادی نظیر جین جاکوب^۱ استاد مسائل شهری، گلن لوری^۲ اقتصاددان، ایوان لایت^۳ جامعه شناس، فوکویاما^۴، کلمن^۵ جامعه شناس، پاتنام^۶ دانشمند علوم سیاسی، پیر بوردیو^۷ جامعه شناس فرانسوی و افرادی دیگر در رشته‌های مختلف این موضوع را توسعه داده‌اند. اندیشمندان مسلمان نیز به مسائل بسیج عمومی توجه ویژه داشته‌اند. روحانیت شیعه منشأ و مولد طیف عظیمی از جریان‌های سیاسی و اجتماعی در ایران، خاورمیانه و بسیاری از نقاط دنیا در چند سده‌ی اخیر بوده است.

از منظر اندیشه سیاسی، مفهوم سرمایه اجتماعی در بین روحانیت شیعه به‌طور خاص هم عصر با تحولات نظری در نظریه ولایت فقیه شکل گرفته است. نهاد فقاهاست با شروع غیبت کبری امام عصر علیه السلام در فقه شیعه توسط قدیمین (نظیر ابن عقیل عمانی و ابن جنید اسکافی) شکل گرفت و مفهوم سرمایه اجتماعی به لحاظ نظری در این بستر تابعی از تحولات نظریه ولایت فقیه قرار گرفت که به‌طور ویژه از شیخ مفید نضج گرفت و تا نظریه‌های متفکرین امروزی پرورش یافته است. هم‌چنین به لحاظ بستر شکل‌گیری مفهوم سرمایه اجتماعی در اندیشه روحانیت شیعه این موضوع تابع و تحت تأثیر شرایط مربوط به شکل‌گیری حکومت‌های اسلامی است که در صدر اسلام و به‌طور محسوس و ملموس از قرن چهارم به بعد با پیدایش حکومت‌هایی نظیر آل بویه (۳۳۴-۳۳۴-)

1. Jine Jakoob

2. Gallen Lurry

3. Ivan Light

4. Fukuyama

5. Coleman

6. Robert Putnam

7. Pierre Bourdieu

۴۴۷ ه.ق.)، حمدانیان (۲۷۲-۳۹۹)، فاطمیان در مصر، علویان در طبرستان و حجاز، ایلخانی به بعد تا ظهور انقلاب اسلامی ادامه دارد.

با توجه به چند قرن تجربه تاریخی در اندیشه فقه و اجتهاد شیعی، نظریه ولایت فقیه و به‌طور خاص موضوع سرمایه‌ی اجتماعی، آن‌چه امروز عینیت یافته و همچنین آن‌چه افق اندیشه‌ی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در باب سرمایه اجتماعی مترصد آن است، بررسی «سیر تحولی و تکاملی» جایگاه این اندیشه نتایج ارزنده‌ای خواهد داشت.

امام خمینی رحمت‌الله‌علیه وارث نظری طیف عظیمی از مفاهیم و موضوعات در قالب معارف شیعی بوده است و تفکر و تفقه ایشان تأثیر به‌سزایی بر عمق و غنای اجتهاد و اندیشه اجتماعی و سیاسی عصر حاضر داشته است. بنابراین شناخت و فهم جایگاه سرمایه اجتماعی در حوزه اندیشه سیاسی از نظرگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه به لحاظ محتوایی مستلزم بررسی‌هایی است که از آن جمله می‌توان به بررسی بستر سیاسی-تاریخی تفکر امام خمینی رحمت‌الله‌علیه، ریشه‌ها و بستر نظری اندیشه‌ی سیاسی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه، تأثیر جریان اجتهاد و فقاقت، اشتراکات و تمایزات نظری اندیشه‌ی سیاسی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در خصوص سرمایه‌ی اجتماعی با اندیشمندان این حوزه اشاره کرد.

برای تعیین ابعاد تربیتی سرمایه‌ی اجتماعی در اندیشه سیاسی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه بایستی به ابعاد تربیتی دیدگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در توجه به ابعاد سرمایه اجتماعی پرداخت. علاوه بر این بایستی علل و ریشه‌های تربیتی شکل‌گیری این اندیشه و بستر رشد این اندیشه را استخراج نمود. همچنین با توجه به اقدامات سیاسی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در عرصه جامعه بایستی نتایج و مصادیق به‌کارگیری اندیشه تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در عمل را بررسی نمود و پیامد و آثار بعدی آن را مشخص کرد.

مؤلفه‌های محوری تربیت در حوزه سرمایه اجتماعی دیدگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه، رویکرد نظری ایشان را در این خصوص نشان می‌دهد به عبارتی، تجزیه و تحلیل داده‌های موجود در منابع و آثار مربوط به امام خمینی رحمت‌الله‌علیه می‌تواند نشان دهد که در تأکید ایشان بر توجه به مردم و ایجاد ظرفیت اجتماعی در این زمینه چه عناصر تربیتی دارای اهمیت و تأکید بیش‌تر بوده و مجموعه این عناصر تحت چه مؤلفه‌هایی قابل جمع هستند.

برای جامعیت و مانعیت نتایج تحقیق، بایستی توجه شود که علاوه بر مؤلفه‌های محوری دیدگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه ایشان با بستر سیاسی-اجتماعی خویش در تعامل بوده و اثرگذاری زیادی بر آن داشته است. بنابراین در راستای جامعیت تحقیق بایستی بستر محیطی فعالیت اجتماعی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه از سه منظر زیر بررسی شود که عموماً می‌تواند نشان‌دهنده‌ی رویکرد عملی-تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه به سرمایه اجتماعی باشند:

۱. از نظر امام خمینی ^{رحمت‌الله‌علیه} ریشه‌ها، منابع و منشأهای موجود ایجاد زیرساخت تربیت اجتماعی برای سرمایه اجتماعی در محیط و آثار و پیامدهای آن چیست؟
۲. از نظر امام خمینی ^{رحمت‌الله‌علیه} زمینه‌ها و بستر محیطی-تربیتی موثر بر سرمایه اجتماعی چیست؟
۳. از نظر امام خمینی ^{رحمت‌الله‌علیه} موانع تربیتی شکل‌گیری و ایجاد سرمایه اجتماعی موجود در بستر تحولات سیاسی و اجتماعی چیست؟

بنا بر آنچه شرح داده شد، برای شناخت ابعاد تربیتی سرمایه‌های اجتماعی در اندیشه‌ی امام خمینی ^{رحمت‌الله‌علیه} بایستی مجموعه‌ای از مؤلفه‌های موجود در اندیشه و بستر فعالیت سیاسی اجتماعی ایشان را تحقیق نمود. برای پاسخ به سؤالات فوق نیازمند استفاده از روش مناسب برای تجزیه و تحلیل داده‌ها هستیم. با توجه به این‌که داده‌های در دسترس در مجموعه‌های متنوعی گردآوری شده، بایستی محتوای این منابع تحلیل شود تا بتوان به اصالت اندیشه‌ی امام خمینی ^{رحمت‌الله‌علیه} در زمینه‌ی موضوع پژوهش دست یافت.

۲. سرمایه اجتماعی

ریشه‌های مفهومی سرمایه اجتماعی را می‌توان در اندیشه‌ی نظریه پردازان قرن ۱۸ ردیابی کرد. در دهه‌های اخیر نیز استقبال کم‌نظیری از این مفهوم در حوزه‌های گوناگون علوم انسانی، مانند جامعه‌شناسی و علوم سیاسی و اقتصاد سبب شده است. از نظر بورديو سرمایه اجتماعی حاصل جمع منابع اجتماعی‌ای که تحت شرایط معینی قابل تغییر است (بورديو، ۱۹۷۲: ۲۴۳). پورت سرمایه اجتماعی را توانایی بازیگران برای تأمین منافع توسط عضویت در شبکه‌های اجتماعی عنوان می‌کند (پورت، ۱۹۹۸: ۳). به زعم کلمن سرمایه اجتماعی توسط کارویژه‌هایش تعریف می‌شود. این مفهوم عنصری مجرد نیست، بلکه از عناصر متعددی تشکیل می‌شود که دارای دو ویژگی مهم است:

(۱) شامل برخی جنبه‌های ساختار اجتماعی است؛

(۲) به رفتار افرادی که در درون این ساختارها قرار دارند، جهت می‌دهند (کلمن، ۱۹۹۰: ۳۰۲).

از نظر فوکویاما سرمایه اجتماعی توانایی افراد برای همکاری با یکدیگر در درون گروه‌ها و سازمان‌ها به‌منظور رسیدن به اهداف مشترک است (فوکویاما، ۱۹۹۵: ۱۰). پوتنام سرمایه‌ی اجتماعی را ویژگی‌هایی می‌داند که همکاری افراد برای رسیدن به منافع متقابل^۱ را تسهیل می‌بخشد (پوتنام، ۱۹۹۵: ۶۶). سرمایه اجتماعی به زندگی فرد بین گروه‌های اجتماعی معنا و مفهوم می‌بخشد و زندگی را جذاب‌تر می‌کند (الوانی و سیدنقوی، ۱۳۸۱). سرمایه اجتماعی نوعی خاص از سرمایه است

1. Interests Mutual

که با متغیرهایی مانند اعتماد، آگاهی، مشارکت عمومی، همبستگی و نگرانی درباره دیگران سر و کار دارد (عیوضی و یوسفی، ۱۳۹۲). تکوین سرمایه اجتماعی مستلزم عواملی خواهد بود که یکی از مهم‌ترین آن‌ها نظام ارزشی است و بخشی مهم از معارف و دستورهای ادیان الهی نیز به تبیین روش‌های زندگی اجتماعی و فردی مطلوب در جامعه و تحقق الگوی انسان کامل و شایسته در دنیا و آخرت اختصاص دارد (دارا، ۱۳۸۹: ۱۹). نظام وحیانی تأثیری مهم بر سرمایه اجتماعی می‌گذارد. همان‌طور که در آیه ۲ سوره مائده آمده است:

«... وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ

العِقَابِ»؛ «در نیکوکاری و پرهیزکاری با یکدیگر همکاری کنید، و در گناه و تعدی دستیار هم نشوید و از خدا پروا کنید که خدا سخت کیفر است».

و در آیه ۱۰۳ سوره آل عمران می‌خوانیم:

«وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا»؛ «همگی به ریسمان الهی که شما را به هم پیوند

می‌دهد، چنگ بزنید و از اختلاف و پراکندگی بپرهیزید»

و روایتی از امام علی علیه السلام است که می‌فرماید:

«به خدا سوگند که مراد از اجتماع، پیوستگی و اجتماع پیروان حق است، اگر چه اندک

باشد» (به نقل از شکوهی، ۱۳۹۰: ۲۷۲).

۳. مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی

در برخی از پژوهش‌ها سرمایه اجتماعی با اعتماد و همبستگی و مانند این‌ها مشخص می‌شود؛ برخی دیگر آن را با شبکه‌ها و هنجارها معرفی کرده‌اند، اما برای آن که در تعریف سرمایه اجتماعی چندگانگی به وجود نیاید، تفکیک بین منابع، نتایج و پیامدها لازم است.

منابع سرمایه اجتماعی، اعتماد، روابط متقابل، هنجارها و آگاهی است که باعث ایجاد و تعمیق روابط می‌گردند. نتایج سرمایه اجتماعی، مسئولیت اجتماعی، مشارکت و انسجام است و این نتایج نیز خود باعث تقویت سرمایه اجتماعی می‌گردند. به عبارت دیگر، منابع سرمایه اجتماعی باعث تولید سرمایه اجتماعی می‌گردند و سرمایه اجتماعی نیز سبب ایجاد نتایج و پیامدهایی می‌گردد و نتایج و پیامدهای سرمایه اجتماعی نیز خود دوباره باعث تقویت و تولید سرمایه اجتماعی بیش‌تر در جامعه می‌گردند. به عبارت دیگر مجموع این عوامل باعث توسعه گسترش و مهم‌تر از آن تعمیق روابط می‌گردند (شارع پور، ۱۳۸۰: ۱۱۲).

۴. منابع سرمایه اجتماعی

۴-۱. اعتماد عمومی

اعتماد در میان سایر مؤلفه‌های سرمایه‌های اجتماعی جایگاه منحصر به فرد و دوگانه‌ای دارد. اعتماد هم محصول سرمایه‌های اجتماعی است و هم منبع آن. بدون اعتماد سرمایه‌های اجتماعی به وجود نمی‌آید و اگر سرمایه‌های اجتماعی در جامعه رو به کاهش برود، اعتماد میان مردم کاهش می‌یابد. در تعریفی که از اعتماد ارائه شده، آن را عموماً انتظار رفتارهای صادقانه و فاقد منفعت‌جویی از دیگران می‌دانند. در واقع می‌توان اعتماد را نوعی انتظار نتایج مثبت دانست که یک طرف می‌تواند بر مبنای اقدام مورد انتظار طرف دیگر، در تعاملی که ویژگی اصلی آن عدم اطمینان است، دریافت کند (دانایی فرد، ۱۳۸۲: ۴۳). پس ایده اصلی اعتماد، نوعی انتظار است که تخطی از آن، اعتماد را مخدوش می‌سازد. بر همین اساس، اعتماد عمومی نیز باور مردم نسبت به رفتارها و اقدامات خاصی است که انتظار دارند از دولت ببینند (لوهمن، ۱۹۷۹: ۲۵). اعتماد عمومی، ماهیتی جامعه‌شناختی دارد و می‌توان آن را در عرصه‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی جامعه رصد کرد (نای، ۱۹۹۷: ۱۰۲). اعتماد عمومی، حاصل باور افراد به توانمندی آنان در اثر گذاری بر فراگرد توسعه سیاسی و تصور آنان از مراتب پاسخگویی و حساب پس دهی دولت است (بلانگر و نادیاو، ۲۰۰۵: ۴۳۲).

۴-۲. هنجارها

هنجار در اصطلاح دانش جامعه‌شناسی به یک الگوی رفتاری گفته می‌شود که روابط و کنش‌های اجتماعی را تنظیم می‌کند، اکثریت جامعه خود را به آن پایبند می‌دانند و در صورتی که شخصی آن را رعایت نکند، جامعه او را مجازات می‌کند. هنجارها نوعی انتظار رفتاری است که تا حدود زیادی از جانب گروهی از افراد یا بوسیله جامعه مراعات می‌شود از این رو بیانیه‌های هنجاری نوع خاصی از رفتارهای مورد انتظار را تجویز می‌کنند؛ این هنجارها بیان می‌دارند که یک شخص سازمان با دولت چگونه باید عمل کنند، هنجارها به افراد می‌گویند که در شرایط مشخص چه باید بکنند از دیدگاه موقعیتی که شخص در آن قرار می‌گیرد، هنجارها مشخص می‌سازند که در اوضاع و شرایط مشخص چه انتظاری از وی می‌رود. هنجارهایی که مورد قبول گروه واقع شود به‌عنوان ابزاری به حساب می‌آید که رفتار اعضای گروه را تحت تأثیر قرار می‌دهد، بدون این‌که هیچ‌گونه کنترلی از بیرون اعمال شود (رفیع پور، ۱۳۷۷: ۲۴).

در تعریف هنجار، دو عنصر اساسی نهفته است؛ نخست این‌که هنجارها، تقریر قواعد ارزیابی‌کننده یا کنش‌های الزام‌آورند و دیگری این‌که الزام‌آوری این قواعد از سوی اعضای جامعه تأیید و تصدیق شده است (روسی، ۱۹۸۵: ۳۳۳). هنجار قاعده‌ای است که به هدایت الگوی رفتار اجتماعی می‌پردازد. افزون بر این، هنجار ممکن است بیانگر اهداف مطلوب نیز باشد. نقش عمده‌ی هنجارها

1. Belanger & Nadeau

در جامعه، تنظیم نظم اجتماعی و تبعیت از آنها در روابط اجتماعی است (محسنی‌راد، ۱۳۷۵: ۲۳۵). در واقع وجود هنجارهای اجتماعی، یک الزام و التزامی میان افراد ایجاد می‌کند که منجر به تسهیل عملکرد می‌شود.

۴-۳. روابط متقابل

یکی از زمینه‌هایی که زمینه‌ساز شکل‌گیری و تقویت اعتماد متقابل بین مردم است، روابط اجتماعی است، روابط اجتماعی که هسته‌ی اصلی جامعه محسوب می‌گردد، موجب خواهد شد که کنشگران با گسترش پیوندهای تعاملاتی خود، کنش‌های خود را در ساختار جامعه تسهیل نمایند و از این طریق، به اهداف خود دست یابند. این تعاملات و پیوندهای اجتماعی هستند که موجب تقویت و گسترش اعتماد بین افراد شده و زمینه را برای تداوم رابطه فراهم می‌کنند (زومکا، ۱۳۸۶: ۵۷).

۴-۴. آگاهی اجتماعی

یکی از عناصر مهم کیفی سرمایه اجتماعی «آگاهی» است. در جامعه شناسی آگاهی به منزله درک و شناخت و معرفت از شرایط و وضعیت خاص تعریف می‌شود (گیدنز، ۱۳۷۸: ۷۸۵). آگاهی اجتماعی شکلی از آگاهی‌های دریافت شده از سوی فرد که از راه‌های آموزش، از طریق آکادمیک، رسانه‌ای و جامعه‌پذیری، در گروه و خانواده شکل می‌گیرد. به عقیده کلمن و پاتنام، آگاهی یکی از عناصر مهم سرمایه اجتماعی و این دو ملازم یکدیگرند و اهمیتشان نیز در این است که بنیان‌های عمل را فراهم می‌سازند. پیچیدگی روزافزون ابعاد فنی زندگی اجتماعی، تخصصی شدن وظایف و تقسیم‌کار اجتماعی، ذره‌ای شدن افراد، گرایش به فردگرایی مفرط و مانند آن، شرایطی را فراهم نموده‌اند که در آن، زندگی و سعادت بشر با آسیب‌های جدی مواجه گردیده است. از این رو، در این شرایط، ضرورت و جایگاه «آگاهی اجتماعی» نمایان می‌شود (کلمن، ۱۳۸۴: ۸۳).

۵. نتایج سرمایه اجتماعی

۵-۱. تقویت مشارکت

مشارکت نوعی کنش هدفمند است که در فرآیند تعاملی بین کنشگر و محیط اجتماعی او برای رسیدن به اهداف معین و از پیش تعیین شده، نمود پیدا می‌کند. در نگاهی دیگر مشارکت را فرایند آگاهانه تقسیم قدرت و منابع کمیاب و فراهم‌سازی فرصت برای رده‌های پایین جمعیتی جهت بهبود شرایط زندگی آنها بیان کرده‌اند. مشارکت فرایندی است که افراد جامعه به صورت آگاهانه و جمعی، با در نظر داشتن اهداف معین و مشخص که منجر به سهیم شدن آنها در منابع اجتماعی می‌شود، در آن شرکت می‌کنند (غفاری، ۱۳۸۰: ۴۲). از دیدگاه برکلی مشارکت حقی انسانی است که به لحاظ ارزشی به آزادسازی و اعتماد به خویشتن انسان و از لحاظ ابزاری به بسیج و نقش آفرینی توده‌های

انسانی در فرایندهای علمی حیات اجتماعی منجر می‌شود. در این راستا، مشارکت سیاسی یکی از شاخص‌های توسعه اجتماعی، توسعه فرهنگی و توسعه سیاسی در کشورها به شمار می‌رود (محسنی تبریزی، ۱۳۷۵: ۵۴) گائوثری در تعریف مشارکت می‌گوید:

«مشارکت فرایندی اجتماعی، عمومی، یکپارچه، چندگانه، چند بعدی و چند فرهنگی است که هدف آن کشاندن همه مردم به ایفای نقش در همه مراحل توسعه است. در مفهوم محدودتر، مشارکت، اقداماتی است که افراد انجام می‌دهند تا از این طریق با مدیریت جامعه همکاری کنند و در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری با آن‌ها تعامل داشته باشند تا از یک سو به نیازها و خواسته‌های خود برسند و از سویی منافع عمومی تأمین شود» (به نقل از ازکیا و غفاری، ۱۳۹۲: ۴۳۱).

۵-۲. تقویت همبستگی و انسجام اجتماعی

انسجام اجتماعی دلالت بر توافق جمعی میان اعضای یک جامعه دارد. به عبارتی انسجام در کل، ناظر بر میزان و الگوی رابطه متقابل بین کنشگران، گروه‌ها و خرده فرهنگ‌های تمایز یافته است. انسجام اجتماعی در یک حوزه تعاملی معین شکل و معنا پیدا می‌کند. دورکیم احساسی را که در میدان تعاملی به وجود می‌آید، «وجدان جمعی» می‌نامد. از نظر دورکیم وجدان جمعی عمیق اکثراً طی مناسک جمعی بوجود می‌آید و بدین نحو موجبات افزایش و تحکیم انسجام اجتماعی را فراهم می‌کند (افروغ، ۱۳۸۶: ۱۴۰). جانانان ترنر به نقل از دورکیم می‌گوید انسجام وقتی رخ می‌دهد که عواطف افراد بوسیله نمادهای فرهنگی تنظیم شوند، جایی که افراد متصل به جماعت، اجتماعی شده باشند، جایی که کنش‌ها تنظیم شده و بوسیله هنجارها هماهنگ شده‌اند و جایی که نابرابری‌ها قانونی تصور می‌شوند (پترز، ۲۰۰۹: ۴).

«انسجام ساختاری چندبعدی است و دو قسمت را شامل می‌شود: اول این‌که ارتباطات اجتماعی را در حوزه‌های مختلف زندگی از قبیل سیاسی، فرهنگی و اجتماعی اندازه‌گیری می‌کند و دوم نگرش‌ها و نیز نتایج رفتاری را پوشش می‌دهد» (دیک و والتوا، ۲۰۱۳: ۳).

انسجام عمومی روابط مستحکم و احساس مسئولیت متقابل و پیوند بین اعضا است که از طریق توافق بر مجموعه‌ای از اصول و قواعد اجتماعی و درونی کردن آن‌ها به دست می‌آید و حاصل آن نیز نظم اجتماعی است (یونسی، ۱۳۸۹: ۳).

۵-۳. ارزش عمومی

در هر جامعه‌ای با توجه به خصوصیات فرهنگی آن، مقولات، معیارها و مفاهیمی با ارزش قلمداد می‌شوند. ارزش‌های عمومی، درحقیقت، مفاهیمی هستند که برای افراد یک جامعه معین با ارزش و مقبول می‌باشند (گلایبی، ۱۳۷۳: ۹۵). ارزش‌ها به‌عنوان معیاری برای قضاوت یا شناخت پیشنهاد می‌شود که از عقاید جدا هستند؛ درواقع ارزش‌های عمومی هم اجزای احساسی و هم مولفه‌های شناختی دارند (صدرا و قنبری، ۱۳۸۷: ۱۵۰). ارزش‌ها، از طریق تجربه و روابط متقابل اجتماعی با

دیگران آموخته می‌شوند و گاهی ممکن است مبتنی بر پیش‌داوری‌ها و کلیشه‌ها باشند (محسنیان راد، ۱۳۷۵: ۳۸۰) ارزش‌ها، اهداف فکر و عمل اجتماعی نیستند، بلکه به‌عنوان معیار برای یافتن اهداف و مسیرهای رسیدن به اهداف استفاده می‌شوند که حضور اجتماعی آنان نتایج اجتماعی را به‌بار می‌آورد (نیک‌گهر، ۱۳۶۹: ۲۸۳).

۶. مفهوم تربیت

تربیت در معنای لغوی از ریشه «رب» و به‌معنای ایجاد چیزی در حد تمام و کمال آن است (راغب اصفهانی، ۱۳۷۶). هم‌چنین برخی تربیت را از ریشه «ربو» و به‌معنای پرورش فکری و اخلاقی دانسته‌اند (بستانی، ۱۳۷۵: ۲۲۲). در معنای اصطلاحی نیز تربیت به مجموعه‌ی اموری اطلاق شده است که در سازندگی شخصیت روحانی (درونی) انسان مدخلیت دارد (سجادی، ۱۳۷۳: ج ۱/ ۵۰۶). هم‌چنین اصطلاح تربیت در معانی دیگری از جمله نهاد یا نظام آموزش و پرورش، حاصل عمل معین، فرآیند تأثیرگذاری و تأثیرپذیری، محتوا یا برنامه نیز استعمال شده است (میلااره، ۱۳۷۵: ۳۲). در فرهنگ فقهی نیز چنین تعبیر شده است که تربیت، پرورش در جهت رشد و کمال است. بر اساس این تعریف، هر علمی از جمله فقه اگر منجر به رشد و کمال فرد و اجتماع گردد، مشمول امر تربیت واقع می‌شود.

۶-۱. تربیت اجتماعی

تربیت اجتماعی، جریانی است که طی آن نظام تربیتی حاکم بر جامعه هنجارها، مهارت‌ها، الگوها، انگیزه‌ها، طرز رفتارها، قواعد مورد نیاز افراد جامعه و روابط هر فرد را شکل می‌دهد، تا افراد بتوانند براساس آموخته‌های خود، ایفای نقش نمایند. اجتماعی شدن، جریانی است که در آن هنجارها، مهارت‌ها، انگیزه‌ها، طرز تلقی‌ها و رفتارهای هر فرد شکل می‌گیرد تا ایفای نقش کنونی و آتی او در جامعه مناسب و مطلوب شناخته شود (جی. کار تلج - جی اف. میلبرن، ۱۳۶۹: ۱۰).

تربیت اجتماعی، آشنایی با مفاهیم مختلف زندگی گروهی و مزایا و محدودیت‌های زندگی اجتماعی و شناخت گروه‌های اجتماعی (خانواده و امت اسلامی و جامعه بشری و ارزش‌ها و معیارها و قوانین حاکم بر آن‌هاست) (شکوهی، ۱۳۶۸: ۴۷).

۶-۲. مفهوم تربیت اسلامی

تربیت اسلامی عبارتست از شکوفایی استعدادهای خدادادی در هر انسان، جهت ایجاد یک اعتدال در زندگی و با قصد رسیدن به اهداف و کمال مطلوب مورد نظر خداوند. از دیدگاه استاد مطهری، تربیت یعنی پرورش دادن و به فعلیت رسانیدن استعدادها و ایجاد تعاون و هماهنگی میان آن استعدادها، تا مرتب‌تری بتواند به حد‌اعلای کمال خود برسد. تمامی تعاریف علمای اسلامی حول

همین تعریف و با تأکید کامل بر هدف کسب قرب الهی بیان شده‌اند (دفتر حوزه همکاری و دانشگاه، ۱۳۸۱: ج ۳ / ۹۶).

تربیت، هدایت و اداره جریان ارتقایی و تکاملی بشر است، به گونه‌ای که به سوی «الله» جهت دهد. تربیت، احیای فطرت خدا آشنای انسان و پرورش ابعاد وجودی او در جهت حرکت به سوی بینهایت است (قائمی، ۱۳۷۸: ۲۷). طبق بررسی‌های انجام شده از نظرات علمای مسلمان معلوم می‌شود که تربیت اسلامی به دنبال شکوفایی تمام استعدادها و مثبت انسان‌هاست تا هدف تکامل و ارتقای متعادل زندگی دنیوی و اخروی انسان‌ها تأمین شود و بشر به قرب الهی و بهره‌مندی از رضوان الهی نائل شود.

۳-۶. تربیت فرهنگی

از دیدگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه تربیت فرهنگی اساس سعادت یا شقاوت ملت است و رستگاری هر جامعه از راه اصلاح و احیای فرهنگی امکانپذیر است و تربیت فرهنگی، تلاش برای انتقال دادن و فرصت‌سازی برای بینش بیش‌تر، بهتر و عمیق‌تر فرهنگ و ارزش‌های الهی است. تربیت فرهنگی انتخاب آگاهانه فرهنگ الهی، و عوامل تربیت فرهنگی شامل خودباوری، خودآگاهی، مبارزه‌طلبی، فرهنگ خودی و استقلال فرهنگی است (خنکدار و سلحشوری، ۱۳۹۳).

۴-۶. تربیت سیاسی

پایداری حکومت‌های مردمی مرهون فرآیندی به نام تربیت سیاسی است. تربیت سیاسی که زمینه‌ی انتقال ارزش‌های حاکمیتی را از نسلی به نسل دیگر فراهم می‌کنند، مهم‌ترین فرآیند پیش روی هر حکومت مردم پایه‌ای به‌شمار می‌رود. از همین رو، حاکمیت فقه سیاسی شیعی که با زیر بنای نظریه‌ی ولایت فقیه، خود را داعیه‌دار حکومتی مردمی می‌داند، نیز از این قاعده‌ی کلی مستثنی نخواهد بود. به همین جهت، ضرورت تداوم و حفظ انقلاب اسلامی، مرهون به ثمر نشستن تربیت سیاسی است. فقه سیاسی شیعی با تبلوری تازه در مکتب اجتهادی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه تربیت سیاسی را به‌عنوان حقی طرفینی برای ملت و حکومت پاس می‌دارد و تحقق جامعه مدنی را به‌عنوان رکن تکاملی تربیت سیاسی معتنم می‌شمارد (فارسیان و پورمنوچهری، ۱۳۹۸).

۷. روش‌شناسی

با توجه به موضوع، سؤالات پژوهش و این‌که این سؤالات شامل روابط علی معلولی، دستکاری متغیر و نیز روابط پیش‌بینی‌پذیر نمی‌شود، روشی که می‌توان برگزید «روش توصیفی» است (خاکی، ۱۳۸۴)؛ زیرا موضوع پژوهش «ابعاد تربیتی اندیشه سیاسی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در ساخت سرمایه اجتماعی» است. با توجه به سؤال یک، دو و سه در این مقاله به دنبال رابطه علت و معلولی،

دستکاری متغیر و پیش‌بینی روابط نیستیم؛ بلکه به دنبال توصیفی از شرایط پدیده‌ی مورد بررسی یعنی «سرمایه اجتماعی» هستیم که بایستی جایگاه آن در اندیشه تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه توصیف شود. بنابراین روش توصیفی را بر می‌گزینیم. پژوهش توصیفی مشتمل بر سه نوع می‌باشد که عبارتست از: تحقیق توصیفی زمینه‌یاب یا پهنانگر، تحقیق توصیفی موردی یا ژرفانگر و تحقیق توصیفی تحلیل محتوا. برای توصیف ابعاد تربیتی سرمایه اجتماعی در اندیشه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه بایستی با رویکرد توصیف موردی یا ژرفانگر به کاوش و تحلیل پرداخت. این امکان با بهره‌گیری از ابعاد الگوی موجود در روش نظریه داده بنیاد به‌عنوان چارچوب پژوهش امکان‌پذیر است.

نظریه‌ی داده بنیاد یکی از راهبردهای پژوهش محسوب می‌شود که از طریق آن نظریه بر مبنای مفاهیم اصلی حاصل از داده‌ها شکل می‌گیرد (محمدپور، ۱۳۹۲: ۱۰۱). این الگو به‌عنوان چارچوب مفهومی عمل خواهد کرد. الگوی نظریه‌ی داده بنیاد دارای یک مقوله‌ی محوری به‌عنوان پدیده مرکزی است و مقوله‌های دیگر عبارت‌اند از: «شرایط علی»، «راهبردها»، «شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر» و «پیامدها». شرایط علی مربوط به شرایطی است که بر مقوله محوری تأثیر می‌گذارند. زمینه شرایط خاصی است که بر راهبردها اثر می‌گذارند. مقوله محوری یک صورت ذهنی از پدیده است که اساس فرآیند است. شرایط مداخله‌گر شرایط زمینه‌ای عمومی است که بر راهبردها تأثیر می‌گذارند. راهبردها کنش‌ها یا برهم‌کنش‌های خاصی است که از پدیده محوری منتج می‌شود. پیامدها خروجی‌های حاصل از استخدام راهبردها است.

در مقاله حاضر با توجه اهمیت و جایگاه موضوع و برای حفظ جامعیت بررسی‌های اندیشه تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه با رعایت اصل تحدید اندیشه تربیتی از روش کتابخانه‌ای در متن مجلدات صحیف امام استفاده خواهد شد. هم‌چنین برای حفظ جامعیت پژوهش و نیز مانعیت آن بایستی اصل صحت و دقت در گردآوری داده‌ها و اطلاعات اعمال شود. در این مقاله برای توصیف جایگاه سرمایه اجتماعی در اندیشه تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه و متناسب با روش پژوهش، از ابزارهای گردآوری شامل فیش، بانک‌های اطلاعاتی، پایگاه‌های علمی، نمونه‌برداری و منابع کتابخانه‌ای استفاده شده است.

۸. یافته‌ها

امام خمینی رحمت‌الله‌علیه برای ایجاد بسیج عمومی مردم و نخبگان در مسیر پرفراز و نشیب انقلاب اسلامی اقدامات جامع و یکپارچه‌ای انجام دادند که در سیره و سلوک عملی و آراء و دیدگاه‌های نظری ایشان مشهود است. برای تحلیل و توصیف این پدیده مجموعه‌ای از عوامل به‌عنوان شرایط علی و پیشایندهی شکل‌دهی به سرمایه اجتماعی منطبق با دیدگاه تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه ایفای نقش می‌کنند که مبادی شکل‌دهی به پدیده سرمایه اجتماعی در نظرگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه

هستند. پس از سه مرحله کدگذاری باز، انتخابی و محوری نتایج حاصل از کدگذاری داده‌ها به شرح زیر است:

- ≠ بهره‌گیری از ظرفیت‌های نهضت عاشورا.
- ≠ جوان‌ها.
- ≠ وعظ و خطابه.
- ≠ حوزه‌های علمیه.
- ≠ نظریه ولایت فقیه.

۸-۱. بهره‌گیری از معارف ظرفیت‌های اجتماعی نهضت عاشورا

پژوهش‌گران و مورخان، قیام امام خمینی رحمت‌الله‌علیه را دارای ویژگی‌هایی می‌دانند که در انقلاب‌های معاصر و بلکه طول تاریخ نظیر ندارد. بی‌شک یکی از آن ویژگی‌ها پیوندی است که بین انقلاب امام خمینی رحمت‌الله‌علیه و انقلاب امام حسین علیه‌السلام در سال ۶۱ هجری وجود دارد — که به تعبیر خود ایشان «از شعله‌های فروزان نهضت سید مظلومان در مقابل دستگاه بنی امیه بود» (امام خمینی رحمت‌الله‌علیه، ۱۳۸۹: ج ۲/ ۲۸۷). از نظر امام خمینی رحمت‌الله‌علیه رمز بقای انقلاب اسلامی، ایستادگی بر ارزش‌ها و آرمان‌هایی است که در منطق عاشورا به شفاف‌ترین و زلال‌ترین وجه ممکن متجلی گردیده است. امام می‌فرماید:

«با حلول ماه محرم، ماه حماسه و شجاعت و فداکاری آغاز شد؛ ماهی که خون بر شمشیر پیروز شد، ماهی که قدرت حق، باطل را تا ابد محکوم و داغ باطل بر جبهه ستمکاران و حکومت‌های شیطانی زد، ماهی که به نسل‌ها در طول تاریخ، راه پیروزی بر سر نیزه را آموخت، ماهی که شکست ابرقدرت‌ها را در مقابل کلمه حق به ثبت رساند، ماهی که امام مسلمین، راه مبارزه با ستمکاران تاریخ را به ما آموخت» (صحیفه امام؛ ج ۵/ ۷۵).

حضرت امام رحمت‌الله‌علیه علل شکل گرفتن و بقای انقلاب اسلامی را مدیون و مرهون عاشورا و نهضت ابا عبدالله علیه‌السلام می‌دانند و معتقدند که مردم درس قیام و مبارزه را از امام حسین علیه‌السلام فرا گرفته‌اند:

«رمز پیروزی اسلام بر کفر جهانی را در این قرن که پانزدهم خرداد ۴۲ سرآغاز آن بود، در دوازدهم محرم حسینی جستجو کند، که انقلاب اسلامی ایران، پرتوی از عاشورا و انقلاب عظیم الهی آن است» (صحیفه امام؛ ج ۱۷/ ۴۸۲).

۸-۲. جوان‌ها

مواضع حضرت امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در بهره‌گیری از جوانان به‌عنوان یک ظرفیت عظیم و مولد اجتماعی در مقام نظر و عمل بسیار حائز اهمیت است. ایشان در طول عمر بابرکت خود علیرغم

اختلاف سنی با جوانان، در مقاطع مختلف توجه ویژه‌ای به نسل جوان داشتند که این گونه توجه منشأ آثار عظیمی شد. توجه ایشان به جوانان در این‌جا برای بررسی نظر امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در خصوص سرمایه اجتماعی مهم است. زیرا یکی از بافت‌های اجتماعی مهم مورد تأکید ایشان در شکل‌دهی به نهضت انقلاب اسلامی جوانان هستند.

امام، به نقش جوانان در به ثمر رساندن نهضت و برپایی نظام اسلامی و نیز فداکاری آنان در دفاع مقدس، تأکید دارد و نصیحت‌های بالا را در برهه‌هایی از تاریخ مطرح کرده‌اند تا نسل جوان، در روند مبارزه و مقاومت و تلاش در کسب علم و ایمان، لحظه‌ای غافل نشود و نیز توجه داشته باشند آن‌چه که موجب پیروزی در عرصه‌های گوناگون شده، سلاح ایمان است:

«آن‌چه جوانان کشور ما را دارای یک چنین جایگاه و منزلتی کرد، آن‌چه بدانان نیرو داد تا نهضت را به دروازه‌ای پیروز برسانند، آن‌چه نسل جوان را در دنیای سراسر مادی امروز هویت بخشید و آن را به سرمنزل مقصود و عروج هدایت کرد، یک چیز بود و آن، نیروی ایمان جوانان ما به اسلام بود» (روزنامه قدس، شماره ۳۳۹۶، تاریخ ۱۱ مهر ۱۳۷۸)

۸-۳. وعظ و خطابه

وعظ و خطابه به‌عنوان یکی از مبادی و منشأهای مؤثر در شکل‌گیری سرمایه اجتماعی انقلاب اسلامی محسوب می‌شود که با توجه به بافت جمعیتی و ارزش‌ها، فرهنگ و گرایش‌های دینی و آئینی مردم ایران و پیشینه این موضوع زمینه‌ی بسیاری از تحولات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در ایران بوده است. امام خمینی رحمت‌الله‌علیه با شناخت عمیق از معرف دینی و استفاده از منبرها و مجالس و هدایت پیشگامان انقلاب اسلامی در این سمت و سو، توانست ویژگی‌های خاصی به سرمایه اجتماعی انقلاب اسلامی ببخشد.

۸-۴. حوزه‌های علمیه

امام خمینی رحمت‌الله‌علیه رسالت مهم خود و حوزویان را در راستای تداوم رسالت پیامبران و امامان معصوم می‌دیدند. ایشان که چهره‌ای برجسته و محبوب در میان مجتهدان زمان خود محسوب می‌شدند، در رابطه با جامعیت رسالت روحانیت فرمودند:

«روحانیون مظهر اسلامند، این‌ها مبین قرآند، این‌ها مظهر نبی اکرمند» (امام خمینی، ۱۳۸۹:

ج ۵۴/۱۲).

مطابق جدول شماره یک ابعاد تفصیلی دیدگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه ابتدا کدگذاری باز و سپس در قالب ۵ محور کدگذاری انتخابی شده است. این ۵ محور در قالب منابع و منشأهای تربیتی ایجاد سرمایه اجتماعی در اندیشه سیاسی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه دسته‌بندی شده است. کدگذاری انتخابی ناشی از کدگذاری باز شامل ۵ محور بهره‌گیری از ظرفیت‌های نهضت عاشورا، جوان‌ها، وعظ و خطابه، حوزه‌های علمیه و نظریه ولایت فقیه است.

جدول شماره یک: کدگذاری باز، انتخابی و محوری منابع و منشأهای تربیتی ایجاد سرمایه اجتماعی در اندیشه سیاسی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه

مفوله محوری: منابع و منشأهای تربیتی ایجاد سرمایه اجتماعی در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)
کدگذاری باز و انتخابی: بهره‌گیری از ظرفیت‌های نهضت عاشورا
قیام برای خدا (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۸، ۹)، مسؤلیت‌پذیری (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۸، ۱۵۱)، شهادت طلبی (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۵، ۹)، صبر و استقامت (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۲۱، ۱ و ۲)، تجلیات عرفانی امام حسین ع (صحیفه نور، ج ۱۶، ۲۳۲) بازگرداندن جامعه به سیره پیامبر ص، حفظ و احیای شریعت، اقامه‌ی عدل و معروف و رفع منکر، تشکیل حکومت اسلامی، شهادت، انجام اصلاحات بنیادی (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۴: ۱۵۱ و ۱۵۲)، ادای تکلیف (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۴۹)، الگوبرداری از نهضت عاشورا (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۸: ۴۲)، تأکیدات امام خمینی (ره) بر تأثیر عاشورا در ایجاد سرمایه اجتماعی انقلاب اسلامی (بسیج مردم برای حفظ اسلام (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۸: ۵۲۹)، تهییج عواطف در جهت شهادت دوستی (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۰: ۱۲۱)، افشاگری ظالم و مقابله با ستم در مجالس سید الشهداء (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۰: ۳۱۴)، حفظ ملت و استقلال کشور (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۸: ۵۲۸)، ایجاد وحدت کلمه و هماهنگی بین مردم (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۷: ۵۵) توجه به جهت سیاسی مجالس سالار شهیدان (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۶: ۳۴۶) انقلاب اسلامی ثمره‌ی مجالس سالار شهیدان (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۷: ۵۸).
کدگذاری باز و انتخابی: جوان‌ها
هویت بخشی به جوانان (روزنامه قدس، شماره ۳۳۹۶، تاریخ ۱۱ مهر ۱۳۷۸)، انتقال جوانان از حاشیه به متن استقامت (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۶: ۳۱۲)، جذب سیاسی جوانان با التزام به ترویج آزادی، مردم سالاری دینی و استقلال سیاسی (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۳: ۵۲۳) و (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۵: ۳۲۱).
کدگذاری باز و انتخابی: وعظ و خطابه
فرآیند پیام رسانی در انقلاب اسلامی، کارکرد رسانه منبر در طول مبارزات بر ضد پهلوی، اهمیت رسانه منبر در گسترش پیام انقلاب اسلامی، فعال سازی و گسترش شبکه پیام رسانی به عنوان استراتژی انقلابیون، کارکرد و نقش رسانه منبر پس از انقلاب اسلامی
کدگذاری باز و انتخابی: حوزه‌های علمیه
نقش هدایتگری حوزه‌ها (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۲: ۵۴ و ج ۸: ۹۱)، حفظ سنت‌های اصیل و استقلال حوزه (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۴۶: ۱۶ و ج ۲۱: ۴۲۵ و ج ۲۱: ۲۸۹)، اخلاق و طلاب (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۲۴: ۴۲۴)، (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۷: ۲۸ و ج ۹: ۳۷ و ج ۲: ۱۷۴)، هشدار به حوزه‌ها (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۳: ۲۳ و ج ۷: ۲۱۱ و ج ۱۴: ۳۷) منشور روحانیت (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۲۱: ۲۵۱ و ج ۲۱: ۲۷۹) دعوت طلاب و روحانیون به فعالیت در کارهای قضایی و اجرایی (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۲۱: ۲۸۲)
کدگذاری باز و انتخابی: نظریه ولایت فقیه
ویژگی‌های مردمی اندیشه سیاسی امام (ره) و انگیزه الهی و اجتماع ملت، دو رکن اصلی نهضت (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۲۱: ۴ و ج ۲۰: ۳۲۵)، رهبری مرجعیت تقلید، ضامن توفیق بسیج توده‌ها (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۲: ۱۲ و ج ۱۲: ۱۴۹)، ضرورت روشننگری عمومی (روحانی، ج ۲: ۴۱۷ و ج ۱: ۱۵۰ و ج ۲: ۷۰۰) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱: ۵۸) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۴: ۲۱۱). استفاده از شعارهای فراگیر در انگیزش مردم (روحانی، ۱۳۹۳: ۱۸۰ و ج ۱، ۱۸۰ و ج ۱۸: ۴۷۱) اهمیت دادن به ضرورت پذیرش عمومی و بلوغ سیاسی مردم (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۵: ۳۶۵)، نقش مردم در تحقق ولایت فقیه

۹. زمینه‌ها و بسترهای سرمایه‌اجتماعی در اندیشه تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه

نگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه به ماهیت پدیده‌ها نگاهی الهی محور بود؛ مثلاً شما وحدت را در نظر بگیرید؛ در نظام غربی نوع نگاه به وحدت، نگاه ابزاری است یعنی نگاهی که در آن به وحدت ماهیت قدسی داده نمی‌شود و صرفاً ابزاری است برای رسیدن به توسعه و پیشرفت و مواردی امثال این‌ها. در حالی که نگاه امام به ماهیت وحدت نگاهی روحانی و قدسی است، نگاه پیوندی با خداست. در واقع نگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه به وحدت نگاه اومانستی نیست که انسان آن را به عنوان ابزاری در دست خود قرار دهد و براساس محورهای فکری خودش تحلیلش کند. به بیانی دیگر، اندیشه امام مبنا داشت و آن مبنا قرآن و اسوه‌های عالم بشریت یعنی پیامبران و ائمه‌ی معصومین علیهم‌السلام بودند.

امام خمینی رحمت‌الله‌علیه اداره جامعه را مبتنی و متکی بر فقه حکومتی می‌داند. محور اندیشه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در نظریه ولایت فقیه نمود متبلور شده است و در واقع این نظریه پس از تحولات نظری فقها و علما توسط ایشان در عرصه نظر و سپس عمل به کمال رسید. ولایت فقیه هم‌زاد فقه است و متناسب با شرایط سیاسی - اجتماعی هر دوره جلوه‌های متفاوتی داشته و تحولاتی را در جهت کمال طی کرده است. از نظر امام خمینی رحمت‌الله‌علیه سیاست تابعی از فقه اسلامی است که با تأکید بر نصوص دینی و منابع چهارگانه توسط مجتهدین استنباط می‌شود. استنباط احکام سیاسی توسط مجتهدین در خلاً اتفاق نمی‌افتد؛ بلکه از تصادم نص اسلامی با عمل، ایجاد می‌شود. این نوع از تصادم الزام‌های خاصی را برای فقیهان بوجود می‌آورد. ایشان اساساً حکومتی را مطلوب می‌دانستند که مبتنی بر عدالت باشد و باور داشتند که لازمه‌ی تشکیل حکومت اسلامی، تأسیس حکومت عادلانه است:

«ما که می‌گوییم حکومت اسلامی، می‌گوییم حکومت عدالت، ما می‌گوییم یک حاکمی باید باشد که به بیت المال مسلمین خیانت نکند...» (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹: ج ۶/ ۵۰۹).

ایشان تمامی نهادها و ساختار حکومت اسلامی را بر پایه عدالت توصیف می‌کنند و معتقدند این ویژگی منحصر در قوه قضاییه نیست. در رأس هرم حکومت که ولی فقیه قرار دارد و سایر قوا باید افرادی تصدی آن‌ها را بر عهده گیرند که از ملکه عدالت برخوردار باشند. بنابراین از نظر ایشان یکی از شرایط اساسی ولی فقیه عدالت به شمار می‌رود فقیه اگر پایش را اینطور بگذارد اگر یک گناه صغیره نیز بکند از ولایت ساقط است (امام خمینی، ۱۳۸۹: ج ۱۱/ ۳۰۶). مطابق جدول شماره دو ابعاد تفصیلی دیدگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه ابتدا کدگذاری باز و سپس در قالب ۵ محور کدگذاری انتخابی شده است. این ۵ محور در قالب زمینه‌ها و بسترهای سرمایه اجتماعی در اندیشه تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه دسته بندی شده است. کدگذاری انتخابی ناشی از کدگذاری باز شامل ۵ محور اندیشه تربیت اجتماعی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه، نظریه ولایت فقیه در اندیشه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه، بستر مبارزه با حاکمیت طاغوت، بستر انقلاب اسلامی و بستر اجتهاد و مرجعیت است.

جدول شماره دو: کدگذاری باز، انتخابی و محوری زمینه‌ها و بسترهای سرمایه اجتماعی در اندیشه تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه

مقوله محوری: زمینه‌ها و بسترهای سرمایه اجتماعی در اندیشه تربیتی امام خمینی (ره)
۱. کدگذاری باز و انتخابی: اندیشه تربیت اجتماعی امام خمینی (ره)
ماهیت شناسی دیدگاه امام خمینی (ره) (امام خمینی ج ۱۱، ۱۳۷۸: ۸۹)، مبانی معرفت شناختی در اندیشه امام خمینی (ره) (امام خمینی ج ۱۳، ۳۸۲)، فهم اندیشه سیاسی امام خمینی (ره) (امام خمینی ج ۲۰، ۱۳۶۳: ۱۶۵)، عناصر اساسی قوام و دوام اندیشه امام خمینی (ره) (امام خمینی ج ۱۹، ۱۵۷).
۲. کدگذاری باز و انتخابی: نظریه ولایت فقیه در اندیشه امام خمینی (ره)
سیر تاریخی نظریه ولایت فقیه (امام خمینی، ۱۳۸۷: ۱۲۳۶، ۱۸۱، ۱۸۴)، (امام خمینی، ۱۳۸۵: ۹۴) (امام خمینی، ۱۳۶۸: ۲۳۴، ۴۸۲)، (امام خمینی، ج ۲، ۱۳۶۳: ۴۶۱) نظریه ولایت فقیه در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره) (امام خمینی، ۱۳۸۷: ۱۸۶)، امام خمینی، ۱۳۸۷: ۱۱۸). مردم در ماهیت حکومت اسلامی از منظر امام خمینی (ره) (امام خمینی ج ۱۳، ۲۰۲)، (امام خمینی ج ۱، ۱۳۷۸: ۲۹۷) مردم در مؤلفه‌های کارآمدی حکومت اسلامی از منظر امام خمینی (ره) (امام خمینی ج ۱۹، ۴۰۹) وحدت دولت و ملت (امام خمینی ج ۹، ۴۰۹) (امام خمینی ج ۹، ۱۱۸) (امام خمینی ج ۱، ۱۲۳) (امام خمینی ج ۹، ۱۲۹) (امام خمینی ج ۷، ۵۱۰) (امام خمینی ج ۷، ۵۲۷) سطح معیشت مسئولان (امام خمینی ج ۶، ۱۳۷۸: ۵۷) (امام خمینی ج ۱۷، ۳۷۶: ۱۳۷۸) امنیت اقتصادی (امام خمینی، ج ۱۷، ۱۶۱) فسادزدایی (امام خمینی ج ۱۶، ۱۳۷۸: ۱۷۳) انتقاد پذیری (امام خمینی ج ۵، ۴۴۹) رسیدگی فوری به امور مردم (امام خمینی ج ۶، ۲۶۶) حاکمیت قانون (امام خمینی ج ۱۴، ۴۱۴) (امام خمینی ج ۱۴، ۴۱۴) (امام خمینی ج ۵، ۲۰۴) مشارکت مردم (امام خمینی ج ۸، ۳۷۲) (امام خمینی ج ۵، ۴۳۶) توجه به اقشار ضعیف (امام خمینی ج ۷، ۳۳۵)
۳. کدگذاری باز و انتخابی: بستر مبارزه با حاکمیت طاغوت
اهداف مبارزه (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۳: ۹۱) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۶: ۵۰۹) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۱: ۳۰۶) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱: ۷) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۱: ۳۰۶) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۱: ۸) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۴: ۳۵۷) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۵: ۱۴۸) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۹: ۹۴) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۲: ۱۳۸) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۲۱: ۴۴۸) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۱: ۱۸۸)
۴. کدگذاری باز و انتخابی: بستر انقلاب اسلامی
سیاست اسلام زدایی شاه (ج ۱۷ ص ۱۹۴) (ج ۱۵ ص ۱۳۷) (ج ۱۷ ص ۱۷) (ج ۱۹ ص ۲۶۹) (ج ۱۶ ص ۳۵) اختناق و ظلم و ستم رژیم پهلوی (ج ۱۲ ص ۲۵۸)، (ج ۱۵ ص ۱۸۲) (ج ۱۵ ص ۱۸۲)، (ج ۸ ص ۹۵)، (ج ۲ ص ۴۶)، (ج ۲ ص ۲۵۲) (ج ۱۲ ص ۱۱۱)، (ج ۱۱ ص ۱۹۰) (ج ۱۵ ص ۱۹۰) (ج ۱۱ ص ۳۰)، (ج ۱۱ ص ۸۸) وابستگی به بیگانگان (ج ۱۵ ص ۱۸۲)، (ج ۱۵ ص ۱۳۰) (ج ۱ ص ۱۳۰) (ج ۱۱ ص ۱۹۰) و از دست دادن پایگاه ملی (ج ۷ ص ۶۰۵) رواج فساد مالی، اداری و اخلاقی (ج ۱۵ ص ۵۴) (ج ۱۷ ص ۱۹۴) (ج ۱۳ ص ۳۲) (ج ۸ ص ۱۵) (ج ۱۹ ص ۱۵۱) (ج ۱۹ ص ۲۶۹) وقوع حوادث افشاگرانه ماهیت رژیم پهلوی (ج ۷ ص ۵۰) (ج ۱۲ ص ۱۵۳) (ج ۱۵ ص ۱۳۷) ضرورت وجود پایگاه برای روحانیت (ج ۱۹ ص ۲۲۹). ج ۱۹ ص ۹۴، ۹۳ ج ۱۷ ص ۶۱) (ج ۱۳ ص ۳۸ و ۳۹) (ج ۴ ص ۴۷) سهیم بودن تمامی اقشار و طبقات جامعه در حمایت از انقلاب (ج ۱۶ ص ۸۲). (ج ۱۰ ص ۶۸) (ج ۱۵ ص ۱۱۸) و (ج ۱۳ ص ۲۴۷) (ج ۱۵ ص ۳۵) (ج ۱۵ ص ۹۱) (ج ۱۷ ص ۸۲) (ج ۱۱ ص ۲۶) (ج ۱۶ ص ۲۶) (ج ۱۴ ص ۲۰۳) (ج ۱۵ ص ۱۱۸) (ج ۱۵ ص ۸۵)
۵. کدگذاری باز و انتخابی: بستر اجتهاد و مرجعیت
ماهیت فقه سیاسی از نظر امام خمینی (امام خمینی ره، شرح چهل حدیث، ۱۳۹۵: ص ۳۹۵) «(امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۴: ۲۴۳-۲۴۴).

مقوله محوری روش داده بنیاد با کدگذاری سه مرحله‌ای باز انتخابی و محوری به شرح جدول شماره سه بررسی شد. این کدگذاری در متن مجلدات صحیفه امام استخراج شده است.

جدول شماره سه: کدگذاری باز، انتخابی و محوری مقوله محوری ابعاد سرمایه اجتماعی در اندیشه تربیتی امام رحمت‌الله‌علیه

مقوله محوری	مقوله فرعی (کدگذاری انتخابی)	مضامین (کدگذاری باز)
اعتماد	اعتماد و توکل به خدا	اعتماد به خدا، اعتماد به الله، توکل به خدا، توجه به خدا، اتکا به خدا، ایمان به خدا
	اعتماد به نفس	اعتماد به نفس، اعتماد به خود، اتکا به نفس، خود باوری، خوداتکائی
	عدم اعتماد به استکبار	عدم اعتماد به استکبار، مبارزه با استکبار، قیام علیه استکبار، عدم اعتماد به امریکا، عدم اعتماد به دشمن
	اعتماد مردم به نظام جمهوری اسلامی	اعتماد مردم به نظام، اعتماد به جمهوری اسلامی، اعتماد به حکومت اسلامی.
	اعتماد نظام و مسئولین به مردم	اعتماد مردم به نظام، توجه به مردم، توجه به محرومین، توجه به مستضعفین، توجه به اقشار و توده مردم، توجه به طبقات مردم
پیوندهای اجتماعی	مؤلفه‌های رابطه‌ای جامعه	وحدت، انسجام، تعاون، همبستگی، همکاری، هماهنگی، اخوت، اعتصام به جیل الهی
	مؤلفه‌های ساختاری جامعه	نهادهای سازمان‌ها، خانواده، بسیج، پیوند های اجتماعی
مشارکت	مشارکت سیاسی	مشارکت سیاسی، انتخابات، همه پرسی، رفراندوم، دیکتاتوری، سرنوشت مردم، حضور مردم
	مشارکت اجتماعی	یاری رساندن مردم، امر به معروف و نهی از منکر، اصلاح امور، امدادسانی.
	مشارکت اقتصادی	مشارکت در استقلال اقتصادی، مشارکت در سازندگی، مشارکت در خودکفائی.
ارزش‌ها و هنجارها	ارزش‌های الهی	ارزش‌های الهی، ارزش‌های خدائی، ارزش معنوی، ارزش‌های اسلامی، ارزش‌های انسانی، خوب و بد، ارزش خدمت
	ارزش‌های مادی	ارزش مادی، منافع مادی، منفعت
	هنجار	بایدها و نبایدها
آگاهی اجتماعی	مؤلفه‌های فردی آگاهی	بصیرت، آگاهی، شناخت، معرفت
	مؤلفه‌های اجتماعی آگاهی	آگاهی اجتماعی، آگاهی عمومی

شرایط مداخله‌گر به مجموعه عواملی اطلاق می‌شود که بر خروجی ناشی از مقوله اصلی تأثیر بگذارد. موانع شکل‌دهی سرمایه اجتماعی مبتنی بر اندیشه تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه دارای موانع و عوامل مداخله‌گری است که کدگذاری آن‌ها در قالب دو مقوله و دسته موانع زمان طاغوت و موانع زمان انقلاب اسلامی در جدول شماره چهار آمده است.

جدول شماره چهار: کدگذاری باز، انتخابی و محوری مقوله محوری موانع تربیتی شکل‌گیری سرمایه اجتماعی در اندیشه سیاسی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه

مقوله محوری: موانع تربیتی شکل‌گیری سرمایه اجتماعی در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)
کدگذاری باز و انتخابی: موانع زمان طاغوت
حاکمیت طاغوت، افت و خیزهای همراهی برخی اقشار تأثیرگذار در برخی مقاطع (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۵:۳۹). (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۹: ۴۴۵) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۸:۵۲۶-۵۲۷) (صحیفه امام، ج ۱۱: ۱۰۵)
کدگذاری باز و انتخابی: موانع زمان انقلاب اسلامی
چالش‌های نظام استکبار (در کاهش و فرسایش سرمایه اجتماعی)، وجود تفکرات منحرف و التقاطی (در کاهش و فرسایش سرمایه اجتماعی) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۳: ۲۷۱). (صحیفه امام، ج ۱۵: ۳۹۵)

تفکر و اقدامات مجاهدانه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه به‌عنوان معمار کبیر انقلاب اسلامی منشأ شکل‌گیری این انقلاب عظیم بوده است. امام خمینی رحمت‌الله‌علیه با ایجاد همبستگی و وحدت عمومی، اعتماد عمومی، انسجام عمومی و احیای مشارکت عمومی به صورت پایدار توانست ذخیره و ظرفیت عظیمی از اراده عمومی را هم راستا با معارف اسلامی در چارچوب نهضت اسلامی قرار دهد و این نهضت را به سمت تمدن اسلامی هدایت و راهبری کند. نتایج اولیه‌ای که ناشی از اندیشه سیاسی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در استفاده از ظرفیت مردم است عبارتند از: استقرار جمهوری اسلامی و تشکیل نظام و حاکمیت اسلامی، ایجاد اعتماد، انسجام و مشارکت، ثمردادن اهداف انقلاب اسلامی ایران. این سه مقوله بعد از کدگذاری باز و انتخابی در بین نتایج حاصل از اندیشه‌ی تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در خصوص سرمایه اجتماعی استخراج شده است که در قالب مقوله محوری نتایج عملی - تربیتی آموزه‌های سرمایه اجتماعی در منظومه اندیشه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه سازماندهی می‌شود و در جدول شماره پنج شرح آن ذکر شده است.

جدول شماره پنج: کدگذاری باز، انتخابی و محوری مقوله محوری نتایج عملی - تربیتی آموزه های سرمایه اجتماعی در منظومه اندیشه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه

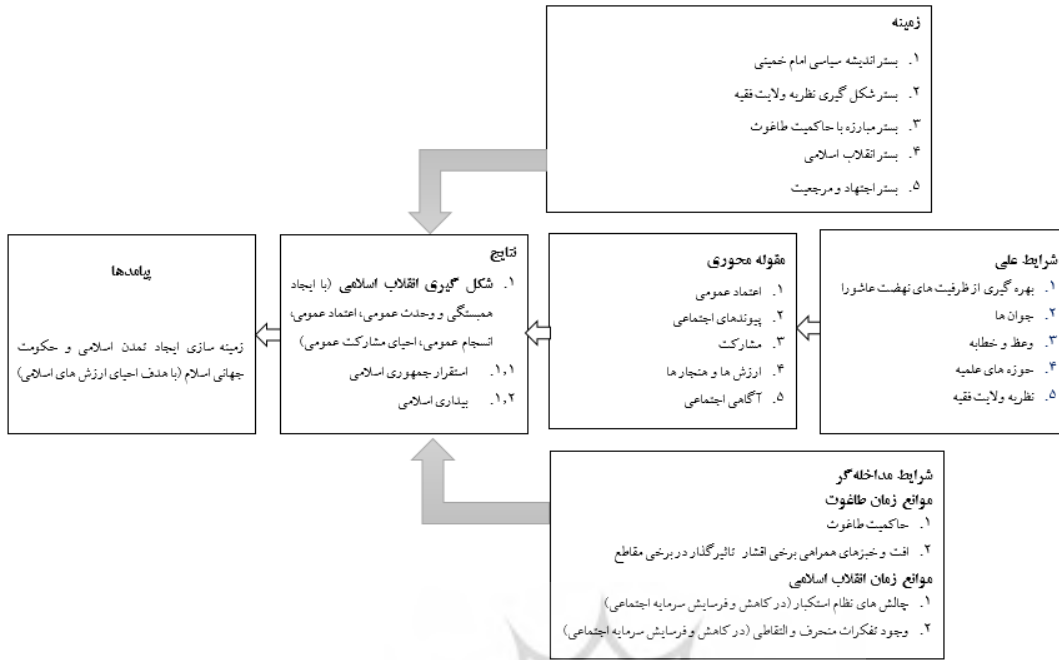
مقوله محوری: نتایج عملی - تربیتی آموزه های سرمایه اجتماعی در منظومه اندیشه امام خمینی (ره)
کدگذاری باز و انتخابی: استقرار جمهوری اسلامی و تشکیل نظام و حاکمیت اسلامی
(امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۵: ۳۹۸) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۴: ۴۷۹) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۱: ۲۸۰) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۱: ۲۸۰) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۰: ۵۲۶) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۵: ۴۳۸) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۴: ۳۵۹) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۶: ۳۶۱ و ۳۶۰) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۴: ۴۹۳-۴۹۴) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۵: ۵۲۵)
کدگذاری باز و انتخابی: ایجاد اعتماد، انسجام و مشارکت
تأکید بر همبستگی و وحدت بین همه اقشار: (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۴: ۱۷۱). (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۵: ۴۸۷) (خلیلی، ۱۳۸۵) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۶: ۶۲۷) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۸: ۳۰۹). انسجام (صحیفه امام، ج ۲: ۳۱) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۹: ۲۳۸). (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۸: ۵۳۲) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۶: ۱۲۹) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۸: ۲۳۸). (همان، ج ۱۷: ۲۶). مشارکت (همان، ج ۳: ۴۶۴، ۱۳۵۷ / ۹ / ۲۳) (صحیفه امام، ج ۳: ۸۸) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۱: ۱۲۰-۱۲۱) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۱: ۴۴۷) (صحیفه امام، ج ۵: ۶۲۷). (صحیفه امام، ج ۲۱: ۱۱۹) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۶: ۳۶۱). (صحیفه امام، ج ۱۵: ۱۳۸۹).
کدگذاری باز و انتخابی: اهداف انقلاب اسلامی ایران
اجرای احکام اسلام: (ج ۸ ص ۱۰۸) (ج ۵ ص ۳۹۸) (ج ۱۳ ص ۱۲۴) (ج ۸ ص ۲۴۵) (ج ۸ ص ۲۸۳) (ج ۱۲ ص ۱۵۶) (ج ۱۴ ص ۸۰) (ج ۴ ص ۳۵۷) (ج ۸ ص ۴۲) گسترش عدالت اسلامی: تعدیل اختلاف طبقاتی (ج ۸ ص ۲۴۷) جمهوری عدل اسلامی (ج ۸ ص ۳۱۲) عدالت در احکام اسلام (ج ۸ ص ۳۴۲) عدالت اجتماعی و اسلام (ج ۱ ص ۱۹۸) بسط عدالت اسلامی (ج ۳ ص ۱۱۴) نهضت برای بسط عدالت (ج ۳ ص ۳۱۶) عدالت فقط در اسلام (ج ۴ ص ۶۵) قیام برای اجرای عدالت (ج ۹ ص ۴۲۳) استقلال طلبی: نه شرقی، نه غربی (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۱ ص ۱۵۸) وابستگی منزوی (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۲ ص ۳۶۳) قطع دست اجانب (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۴ ص ۲۶۲) تأمین استقلال (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۵ ص ۱۵۵) (صحیفه امام، ج ۳ ص ۴۶۶) آزادی خواهی (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۸ ص ۳۲۲) برقراری معنویت اخلاقی: (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۶ ص ۱۶۴)، انقلاب معنوی (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۲ ص ۱۴۹) مبارزه با اسرائیل: (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۵: ۱۳۹)
نجات مستضعفین جهان: (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۲ ص ۲۰۲) آشتی ناپذیری با آمریکا (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۵ ص ۱۷۱) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۵ ص ۴۱۶) دفاع از مظلومین تاریخ (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۶ ص ۹۰) کوشش برای وحدت مستضعفان (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۷ ص ۴۲۹) نجات مستضعفین (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۲۰: ۲۴۶) (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۲۱: ۳۵۸) زمینه سازی برای ظهور امام زمان (عج) (صحیفه نور ج ۹ ص ۱۵۱)

هدف غایی از نهضت امام خمینی رحمت‌الله‌علیه احیا و نهادینه کردن ارزش‌های اسلامی بوده است که این امر از طریق زمینه‌سازی تمدن اسلامی و حکومت جهانی اسلام محقق می‌شود. امام خمینی رحمت‌الله‌علیه با تمسک به سنت‌های الهی معتقد است که سرنوشت هر قومی جز به دست خودش تغییر نمی‌کند و از این‌رو گونه خاصی از ارتباط مردم و حاکمیت را شکل داد و این موضوع متعاقباً آثار و پیامدهایی در داخل و خارج کشور هم‌چون بیداری اسلامی داشته است؛ منتهی هدف کلان آن محیا کردن لوازم عصر ظهور است. مطابق جدول شماره شش مجموعه‌ای از کدگذاری‌های باز مقوله محوری آثار و پیامدهای تربیتی حاصل از تفکر سرمایه اجتماعی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در عرصه جامعه را شکل می‌دهد.

جدول شماره شش: کدگذاری باز، انتخابی و محوری مقوله محوری آثار و پیامدهای تربیتی حاصل از تفکر سرمایه اجتماعی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در عرصه جامعه

مقوله محوری: آثار و پیامدهای تربیتی حاصل از تفکر سرمایه اجتماعی امام خمینی در عرصه جامعه
کدگذاری باز و انتخابی: تمدن سازی انقلاب اسلامی
<p>نهضت امام خمینی و بیداری اسلامی (صحیفه نور، ج ۲۱: ۳۲۷) (صحیفه نور، ج ۱۵: ۶۲). تشکیل دولت اسلامی (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۲۱: ۴۴۸). حفظ و تداوم انقلاب اسلامی ایران (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۲: ۱۱۲). (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۵: ۲۳۰). خیزش و یکپارچگی مسلمانان و مستضعفان (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۸: ۴۶۲).</p> <p>۵. صدور انقلاب اسلامی (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۵: ۶۲). (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۲۰: ۳۴۵-۳۴۷). بالا بردن قدرت اسلام (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۸: ۳۷۴). جهاد و ایثارگری (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۲۱: ۴۴۷). (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۱: ۳۷۶). تشکیل حزب فراگیر مستضعفان (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۹: ۲۸۰ و ۲۸۱).</p>

با توجه به کدگذاری‌های انجام شده در قالب ۶ بخش «مقوله محوری»، «شرایط علی»، «راهبردها»، «شرایط زمینه‌ای»، «مداخله‌گر» و «پیامدها» نتایج یافته‌ها در قالب نمودار شماره یک تنظیم شده است. این نمودار فرایندی نشان می‌دهد که ابعاد تربیتی اندیشه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه چگونه بر جنبه‌های مختلف سرمایه اجتماعی تأثیر می‌گذارد.

نمودار شماره یک: نتایج حاصل از راهبرد پژوهش داده بنیاد

۱۰. نتیجه‌گیری

هدف از انجام این مقاله شناخت ابعاد تربیتی دیدگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در خصوص سرمایه اجتماعی بود. در این مقاله پژوهشی با روش توصیفی تحلیلی این ابعاد در قالب ابعاد نظریه داده بنیاد استخراج و توصیف شد. با توجه به سؤالات مقاله و روش توصیفی پژوهش و هم‌چنین راهبرد داده بنیاد، مراحل کدگذاری داده‌های موجود در متن صحیفه امام انجام شد. بنابراین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی از منظر امام رحمت‌الله‌علیه به‌عنوان مقوله محوری شناسایی و اولویت‌بندی شد که عبارت است از: ارزش‌ها و هنجارها، پیوندهای اجتماعی، اعتماد عمومی، مشارکت، آگاهی اجتماعی. جوهره این تفاوت غیر سکولار بودن و ماهیت الهی مفاهیم موجود در کلام امام خمینی رحمت‌الله‌علیه است و مهم‌تر از همه این که ایشان هم به این مفاهیم هم عالم و هم عامل بوده است.

ابعاد تربیتی دیدگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در زمینه‌ی سرمایه اجتماعی بر ارزش‌ها و هنجارهای الهی تأکید دارد. هم‌چنین رشد اجتماعی را در گرو وحدت اجتماعی مطرح می‌نمایند. از نظر ایشان منشأ اعتماد عمومی شامل اعتماد و توکل به خدا، توجه مسئولین به مردم، ایجاد خوداتکائی عمومی و عدم اعتماد به استکبار و در نهایت اعتماد مردم به نظام جمهوری اسلامی است هدف تربیتی غایی

از بسیج عمومی و فراهم کردن ملزومات آن و نیز کیفیت کنش‌ها در دیدگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه زمینه‌سازی عصر ظهور است.

بر اساس نتایج مقاله، شش مقوله اصلی به شرح زیر استخراج شد که ابعاد دیدگاه تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه را در خصوص شکل‌دهی به سرمایه اجتماعی مقوله‌بندی کرده است.

۱. منابع و منشأهای تربیتی ایجاد سرمایه اجتماعی در اندیشه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه
۲. زمینه‌ها و بسترهای سرمایه اجتماعی در اندیشه تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه
۳. مقوله محوری ابعاد سرمایه اجتماعی در اندیشه تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه
۴. موانع تربیتی شکل‌گیری سرمایه اجتماعی در اندیشه سیاسی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه
۵. نتایج عملی-تربیتی آموزه‌های سرمایه‌ای اجتماعی در منظومه‌ی فموری و اندیشه‌ای امام خمینی رحمت‌الله‌علیه
۶. آثار و پیامدهای تربیتی حاصل از تفکر سرمایه اجتماعی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در عرصه جامعه

منابع تربیت اجتماعی در دیدگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه برای ساخت سرمایه اجتماعی با بهره‌گیری از ظرفیت‌های نهضت عاشورا، جوان‌ها، وعظ و خطابه، حوزه‌های علمیه و نظریه ولایت فقیه ایجاد می‌شود. مقوله سرمایه اجتماعی در اندیشه تربیتی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه متکی به اعتماد عمومی، پیوندهای اجتماعی، مشارکت، ارزش‌ها و هنجارها و آگاهی اجتماعی است که در بستر اندیشه سیاسی امام خمینی، بستر شکل‌گیری نظریه ولایت فقیه، بستر مبارزه با حاکمیت طاغوت، بستر انقلاب اسلامی و بستر اجتهاد و مرجعیت رشد می‌کند. این اندیشه دارای موانعی هم‌چون حاکمیت طاغوت و افت و خیزهای همراهی برخی اقشار تأثیرگذار در برخی مقاطع، چالش‌های نظام استکبار (در کاهش و فرسایش سرمایه اجتماعی) و نیز وجود تفکرات منحرف و التقاطی است. تربیت دینی جامعه توسط امام خمینی رحمت‌الله‌علیه و شکل‌دهی سرمایه اجتماعی موجب شکل‌گیری انقلاب اسلامی و ثمراتی هم‌چون استقرار جمهوری اسلامی و بیداری اسلامی در مرحله اول و نتایج زمینه‌سازی ایجاد تمدن اسلامی و حکومت جهانی اسلام با هدف احیای ارزش‌های اسلامی در مرحله بعد بوده است. نکته حائز اهمیت در همه‌ی این ابعاد وجوه تمایز تربیت دینی مورد تأکید امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در بسیج عمومی مردم است.

ساخت سیاسی و تربیت: ساخت نظام سیاسی تابع اندیشه بینانگذازان آن است. ساخت نظام سیاسی و رابطه حاکمیت و مردم موجب بروز گونه‌های مختلفی از شیوه‌های حکمرانی در مکاتب مختلف سیاسی می‌شود. پی‌ریزی ساخت تربیت سیاسی در اندیشه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه نیز منجر به گونه‌ای متفاوت از رابطه حاکمیت و مردم شده که مبتنی بر اصول و مبانی اسلامی است و به مردم‌سالاری دینی تعبیر می‌شود.

در این میان نوع نگاه به مردم و میزان نقش‌آفرینی مردم در پدیده‌ها و تحولات در ساخت سیاسی جامعه و حاکمیت حائز اهمیت است و رویکرد تربیتی رهبران جامعه را مشخص می‌کند. در این تحقیق مشخص شد نگاه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه نگاهی جامع و تعالی‌گرا و بر اساس تربیت الهی است و نوعی از شکل دهی ساخت سیاسی را به دنبال دارد که در آن میزان مشارکت و اعتماد در حد بالایی است. علت این امر اتکای ساخت سیاسی بر ساخت پیوند اجتماعی در فضای سیاسی است که ماهیت آن سکولار نیست و هر چه به ماهیت دینی خود نزدیک‌تر شود، انسجام پیوندهای سرمایه اجتماعی مبتنی بر تربیت دینی بیش‌تر می‌شود و در نهایت استحکام ساخت سیاسی را رقم می‌زند. بنابراین آستانه‌ی مقاومت نظام حکمرانی در برابر تهدیدها بالا رفته و در بهره‌گیری از ظرفیت‌ها تسهیل می‌گردد.

نکته حائز اهمیت در خلق ساخت سیاسی مورد نظر امام خمینی نقش مردم است. زمانی که رفتار سیاسی بر پایه‌ی مبانی تربیت دینی و عقلانیت دینی شکل بگیرد، بعد شناختی اعتماد در رابطه بین امت و امام و نیز مردم و کارگزاران تقویت می‌شود و مشارکت و انسجام اجتماعی را به دنبال دارد. بنابراین روابط و پیوندهای مستحکم اجتماعی-سیاسی مبتنی بر تربیت دینی موجب شکل‌گیری ساخت سیاسی ریشه دار و عمیق می‌شود.

امام خمینی رحمت‌الله‌علیه مطابق رویکرد مذکور به سرمایه اجتماعی و در خدمت هدف نهایی تعالی فردی و اجتماعی و عدم وجود منافع فردی، گروهی و جناحی، توانست بر موانع سرمایه اجتماعی در زمان طاغوت و موانع زمان انقلاب اسلامی غلبه کند و در بستر اوضاع سیاسی و اجتماعی نظیر بستر اندیشه‌ی سیاسی امام خمینی رحمت‌الله‌علیه، بستر نظریه ولایت فقیه، حاکمیت طاغوت، انقلاب اسلامی، اجتهاد و مرجعیت توانست با تکیه بر منابع و ریشه‌هایی هم‌چون ظرفیت‌های نهضت عاشورا، جوان‌ها، وعظ و خطابه، حوزه‌های علمی، نظریه ولایت فقیه گونه‌ای از وفاق اجتماعی و سرمایه اجتماعی را شکل دهد و به سمت هدف اولیه استقرار جمهوری اسلامی و بیداری اسلامی و هدف غایی ایجاد تمدن اسلامی سوق دهد.

ساخت نخبگان: امام خمینی رحمت‌الله‌علیه با احیاء ظرفیت‌های مردمی و اتکاء به معارف سیاسی اسلام توانست به تربیت سیاسی و کنشگری مؤثر طیفی از نخبگان بپردازد که می‌توان آن را از حیث زمانی به چند دسته تقسیم نمود:

۱. نخبگان قبل از انقلاب
۲. نخبگان بعد از انقلاب
۳. نخبگان جهان اسلام و جریان‌های عدالتخواهی در جهان

با توجه به این‌که همراهی ساخت نخبگان به لحاظ وفاق اجتماعی و سیاسی دشوارتر از عموم مردم است، اما امام خمینی رحمت‌الله‌علیه توانست این همراهی و وفاق را شکل دهد. قبل از انقلاب از

اقتدار مختلف مردم و به ویژه جوانان، بازاریان و حوزه ها و دانشگاه ها این نخبگان تحت راهبری امام خمینی رحمت‌الله‌علیه در جریان شکل دهی انقلاب اسلامی و رشد سرمایه اجتماعی در انقلاب اسلامی مشارکت داشتند.

به دلیل این که بعد از انقلاب نیز نخبگان سیاسی و اجتماعی فرصت و زمینه رشد و تربیت و نیز حضور در فضاهای سیاسی و اجتماعی یافتند، حضور نخبگان از طیف‌ها و سلیق مختلف سیاسی از گرایش‌های کاملاً متنوع شکل گرفت. به‌ویژه تعدد و تکثر انتخابات باعث شکل‌دهی نوعی از مشروعیت شد که با مشارکت حداکثری و آزادی عمل این بازیگران همراه بود.

نخبگان جهان اسلام و جریان‌های عدالت‌خواهی در جهان همواره در جریان انقلاب اسلامی مورد نظر و هدف امام خمینی رحمت‌الله‌علیه بوده است. ایشان هم با نشر نظریه و هم با مشی عملی در این خصوص به ارائه‌ی طریق پرداخته‌اند. همراهی نخبگان در خارج از کشور پیرو نظرات امام خمینی رحمت‌الله‌علیه پیرامون شکل‌گیری امت واحده اسلامی و نیز مبارزه با استکبار جهانی بوده است. با گذشت بیش از چهل سال نیز این همراهی با جریان اندیشه امام خمینی رحمت‌الله‌علیه ادامه دارد.

بنابراین امام خمینی رحمت‌الله‌علیه ساخت نخبگان را ابتدا مبتنی بر تربیت سیاسی اسلامی و سپس در گستره‌ی وسیع شکل داد. این میزان از وفاق نخبگان در سرمایه‌ی اجتماعی مورد نظر امام خمینی رحمت‌الله‌علیه با ایجاد افق مشترک به نام اسلام و عمل بر این طریق ایجاد شد.

منابع

- ازکیا، مصطفی؛ غفاری، غلامرضا (۱۳۸۰). «بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در نواحی روستایی شهر کاشان». *نامه علوم اجتماعی*، شماره ۱۷.
- افروغ، عماد (۱۳۷۸). «خرده فرهنگ‌ها، مشارکت و وفاق اجتماعی». *مجموعه مقالات وفاق اجتماعی و فرهنگ عمومی*. تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- افروغ، عماد (۱۳۸۶). *انقلاب اسلامی و مبانی باز تولید آن*. تهران: انتشارات سوره مهر
- امام خمینی (ره)، سید روح الله (۱۳۷۸). *صحیفه نور*. جلد‌های ۱ الی ۲۲، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)
- جی. کارتلج؛ جی اف، میلبرن (۱۳۶۹). *آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان*. ترجمه محمدحسین نظری نژاد، چاپ اول، تهران: انتشارات آستان قدس رضوی.
- خاکی، غلامرضا (۱۳۸۴). *روش تحقیق با رویکردی به پایان نامه نویسی*. تهران: بازتاب.
- دارا، جلیل (۱۳۸۹). «بررسی نقش سرمایه اجتماعی در موفقیت جریان اسلام گرا». *فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی*، شماره ۲۱، صص ۱۰۶-۷۵.
- دانایی فرد، حسن (۱۳۳۲). «طراحی و تبیین مدل اعتماد عمومی»، *رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس*، تهران.
- دفتر همکاری حوزه و دانشگاه (۱۳۷۷). *درآمدی بر تعلیم و تربیت اسلامی*. ج ۲، چ ۴، تهران: انتشارات سمت.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۳۷۶). *ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ قرآن*. تهران: مرتضوی.
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۸۷). *توسعه و تضاد: کوششی در جهت تحلیل انقلاب اسلامی و مسائل اجتماعی ایران*. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- زئومکا، پیوتر (۱۳۸۶). *نظریه جامعه شناختی اعتماد*. ترجمه غلامرضا غفاری، تهران: انتشارات شیرازه.
- سلحشوری، احمد؛ خنکدار طارسی، معصومه (۱۳۹۲). «عوامل تربیت فرهنگی از دیدگاه امام خمینی (ره)»، *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*، سال بیست و یکم، دوره جدید، شماره ۲۰، صص ۱۱۵-۱۳۳.
- شارع پور، محمود (۱۳۸۰). «فرسایش سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن»، *فصلنامه نامه انجمن جامعه شناسی ایران*، صص ۱۱۲-۱۰۱.
- شکوهی، غلام حسین (۱۳۶۸). *تعلیم و تربیت و مراحل آن*. چ ۷، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- شکوهی ستا، لیا (۱۳۹۰). «واکاوی مفهوم جامعه در اندیشه امام خمینی (ره) و مقایسه اندیشه‌های علامه طباطبایی، مرتضی مطهری، محمدتقی مصباح یزدی و عبدالله جوادی آملی با اندیشه‌های ایشان در این زمینه»، *پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته جامعه شناسی، پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی*. تهران.
- صدرا، علی رضا؛ قنبری، علی (۱۳۸۷). *ارزش‌های حاکم بر جامعه ایرانی*. تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک.
- عیوضی، محمد رحیم؛ فتحی، یوسف (۱۳۹۲). «نسبت مشارکت اجتماعی و سرمایه اجتماعی در اندیشه امام خمینی»، *فصلنامه راهبرد*، شماره ۶۶، صص ۵۹-۳۷.

- غفاری، غ. (۱۳۸۰). «بررسی رابطه اعتماد و مشارکت اجتماعی در نواحی روستایی کاشان». فصل‌نامه نامه علوم اجتماعی، بهار - زمستان. شماره ۱۷.
- فارسین، محمدرضا؛ پورمنوچهری، علی (۱۳۸۹). «اهمیت و لزوم تربیت سیاسی در مکتب اجتهادی امام خمینی (ره)». فصل‌نامه جستارهای سیاسی معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، شماره ۲۰، صص ۹۱-۱۳۳.
- قائم، علی (۱۳۷۸). زمینه تربیت. چ ۸، تهران: انتشارات امیری.
- کلمن، جیمز (۱۳۸۴). بنیادهای نظریه اجتماعی. مترجم: منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- گلایبی، سیاوش (۱۳۷۳). اصول و مبانی جامعه‌شناسی. تهران: انتشارات فردوس و مجید.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۸). جامعه‌شناسی. ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- محسنیان‌راد، مهدی (۱۳۷۵). انقلاب، مطبوعات و ارزش‌ها: مقایسه انقلاب اسلامی و مشروطیت. تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی.
- نیک‌گهر، عبدالحسین (۱۳۶۹). مبانی جامعه‌شناسی و معرفی تحقیقات کلاسیک جامعه‌شناسی. تهران: رایزن.
- الوانی، مهدی؛ سیدنقوی، میرعلی (۱۳۸۱). «سرمایه اجتماعی: مفاهیم و نظریه‌ها». فصلنامه مطالعات مدیریت بهبود و تحول، شماره ۳۴ و ۳۳، صص ۲۶-۳.

- Belanger, E., Nadeau, R. (2005). "Political Trust and the Vote in Multiparty Elections: The Canadian Case". *European Journal of Political Research*, 44.
- Bourdieu, P. (1972). *Outline of a theory of practice*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Peters, Karin & Etal. (2009): "Social interactions in Urban Parks: Stimulating social cohesion?" *Urban Forestry & Urban Greening*, Wageningen university. The Netherlands.
- Portes, Alejandro (1998) "Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology, *Annual Review of Sociology*, 24: 1-24
- Putnam, R. D. (1995). "Bowling alone: America's declining social capital". *Journal of Democracy*. 6(1): 65-78.
- Rossi, P. H. Berk, R. A. (1985) "Varieties of Normative Consensus", *American Sociological Review*, 50(3): 333-347

Research Article

Educational dimensions of Imam Khomeini's thought (PBUH) in building social capital

Hassan Abdollahzadeh¹, Mohammad Reza Ghaedi² and Hamid Reza Haghghat³

Date of received: 2021/04/25

Date of Accept: 2021/05/15

Abstract

Imam Khomeini(PBUH), has paid special attention to the people and public mobilization based on Islamic education in order to achieve the goals of the Islamic Revolution. Therefore, research on social capital from the perspective of Imam Khomeini's educational thought, has valuable points based on which we can understand the specific features of Imam Khomeini's educational thought in this field. The causes and roots, contexts, components, consequences and results of this issue need to be examined comprehensively. Therefore, the present study aims to describe and analyze the educational dimensions of Imam Khomeini's thought in constructing social capital in the words, deeds and written works of Imam Khomeini (pbuh) and using the data theory model of the foundation, the mentioned dimensions Analytical-descriptive method is extracted. The results showed that the educational dimensions of social capital in the view of Imam Khomeini, may God have mercy on him, serve a unique type of social capital in the service of social upliftment, which is based on prominent educational aspects.

Keywords: Islamic Education, Social Capital, Imam Khomeini (PBUH), Foundation Data Theory.

Citation (APA 6th ed. / APSA)

Abdollahzadeh, Hassan; Ghaedi, Mohammad Reza; Haghghat, Hamid Reza (2021). "Educational dimensions of Imam Khomeini's thought (PBUH) in building social capital". *Quarterly Journal of Research in History, Politics and Media*. Vol. 4, Num. 3, S.No. 15, pp. 69 - 98.

¹. PhD in Political Science, Department of Political Science, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Shiraz Branch, Shiraz, Iran. Email: ffatehi@chmail.ir

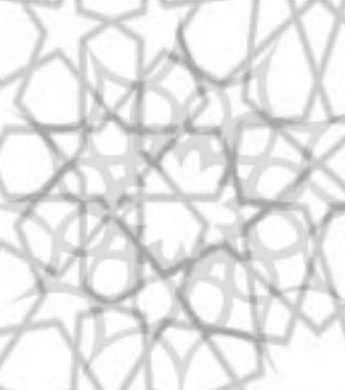
². Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Political Science, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Shiraz Branch, Shiraz, Iran.
Email: Ghaedi1352@gmail.com

³. Assistant Professor, Department of Political Science, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Shiraz Branch, Shiraz, Iran. Email: Hamidrezahaghghat@yahoo.com

References

- Afrough, Emad (1386). *The Islamic Revolution and the Principles of Its Reproduction*. Tehran: Surah Mehr Publications. (in Persian)
- Afrough, Emad (1999). "Subcultures, participation and social harmony." *Collection of articles on social cohesion and public culture*. Tehran: Printing and Publishing Organization of the Ministry of Culture and Islamic Guidance. (in Persian)
- Alwani, Mehdi; Seyed Naqavi, Mir Ali (1381). "Social Capital: Concepts and Theories." *Quarterly Journal of Improvement and Transformation Management Studies*, No. 34 and 33, pp. 26-3. (in Persian)
- Belanger, E., Nadeau, R. (2005). "Political Trust and the Vote in Multiparty Elections: The Canadian Case". *European Journal of Political Research*, 44.
- Bourdieu, P. (1972). *Outline of a theory of practice*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Coleman, James (1384). *Foundations of social theory*. Translator: Manouchehr Sabouri, Tehran: Ney Publishing.
- Danaifard, Hassan (1832). "Designing and Explaining the Public Trust Model", *PhD Thesis, Tarbiat Modares University*, Tehran. (in Persian)
- Dara, Jalil (1389). "A Study of the Role of Social Capital in the Success of the Islamist Current". *Islamic Revolution Studies Quarterly*, No. 21, pp. 106-75. (in Persian)
- Eivazi, Mohammad Rahim; Fathi, Yousef (1392). "The Ratio of Social Participation and Social Capital in Imam Khomeini's Thought", *Strategy Quarterly*, No. 66, pp. 59-37. (in Persian)
- Ezkiya, Mustafa; Ghaffari, Gholamreza (1380). "Study of the relationship between trust and social participation in rural areas of Kashan". *Social Science Letter*, No. 17. (in Persian)
- Farsian, Mohammad Reza; Pourmanouchehri, Ali (1389). "The Importance and Necessity of Political Education in Imam Khomeini's School of Ijtihad (RA)". (in Persian)
- G. Cartelge; JF, Milburn (1990). *Teaching social skills to children*, translated by Mohammad Hossein Nazarinejad, first edition, Tehran: Astan Quds Razavi Publications.
- Ghafari.Gh. (1380). "Study of the relationship between trust and social participation in rural areas of Kashan", *Social Science Quarterly*, Spring-Winter. Issue 17. (in Persian)
- Giddens, Anthony (1378). *Sociology*. Translated by Manouchehr Sabouri, Tehran: Ney Publishing.
- Imam Khomeini (RA), Seyyed Ruhollah (1378). *Sahifeh Noor*. Volumes 1 to 22, Tehran: Imam Khomeini Publishing House. (in Persian)
- Khaki, Gholamreza (1384). *Research method with an approach to dissertation writing*. Tehran: Reflection. (in Persian)

- Mohsenianrad, Mehdi (1375). *Revolution, Press and Values: A Comparison of the Islamic Revolution and Constitutionalism*. Tehran: Organization of Cultural Documents of the Islamic Revolution. (in Persian)
- Nikoghar, Abdul Hussein (1369). *Fundamentals of Sociology and Introduction to Classical Sociological Research*. Tehran: Advisor. (in Persian)
- Office of Cooperation between the seminary and the university (1998). *An Introduction to Islamic Education*. Volume 2, Fourth Edition, Tehran: Samat Publications. (in Persian)
- Pear, Siavash (1373). *Principles and foundations of sociology*. Tehran: Ferdows and Majid Publications. (in Persian)
- Peters, Karin & Etal. (2009). "Social interactions in Urban Parks: Stimulating social cohesion?" *Urban Forestry & Urban Greening*, Wageningen university. The Netherlands.
- Portes, Alejandro (1998) "Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology, *Annual Review of Sociology*, 24: 1-24
- Putnam, R. D. (1995). "Bowling alone: America's declining social capital". *Journal of Democracy*. 6(1): 65-78.
- Qaemi, Ali (1378). *Field of education*. Eighth edition, Tehran: Amiri Publications. (in Persian)
- Rafipour, Faramarz (2008). *Development and Contradiction: An Attempt to Analyze the Islamic Revolution and Social Issues in Iran*. Tehran: Anteshar Co. (in Persian)
- Ragheb Isfahan, Hussein Ibn Mohammad (1997). *Translation and research of the contents of Quranic words*. Tehran: Mortazavi. (in Persian)
- Rossi, P. H. Berk, R. A. (1985) "Varieties of Normative Consensus", *American Sociological Review*, 50(3): 333-347
- Sadra, Ali Reza; Ghanbari, Ali (1387). *Values governing Iranian society*, Tehran: Strategic Research Center. (in Persian)
- Salhshuri, Ahmad; Khankdar Tarsi, Masoumeh (2013). "Factors of cultural education from the perspective of Imam Khomeini (RA)", *research on issues of Islamic education*, year 21, new volume, number 20, pp. 115-133. (in Persian)
- Shari pour, Mahmoud (1380). "Erosion of Social Capital and Its Consequences", *Quarterly Journal of the Iranian Sociological Association*, pp. 101-112. (in Persian)
- Shokohi Seta, Leia (1390). "Analysis of the concept of society in Imam Khomeini's thought and comparison of the thoughts of Allameh Tabatabai, Morteza Motahari, Mohammad Taghi Mesbah Yazdi and Abdullah Javadi Amoli with his thoughts in this field", *Master Thesis in Sociology, Imam Khomeini Research Institute and Islamic Revolution*. (in Persian)
- Shokoohi, Ghulam Hussain (1989). *Education and its stages*, seventh edition, Mashhad: Astan Quds Razavi Publications. (in Persian)
- Zetomka, Piotr (1386). *Sociological theory of trust*. Translated by Gholamreza Ghaffari, Tehran: Shirazeh Publications.

پیشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران